

Καλαϊτζαντωνάκη Μαρία- Ηλιάνα

Μπούκουρη Ελένη Βασιλική

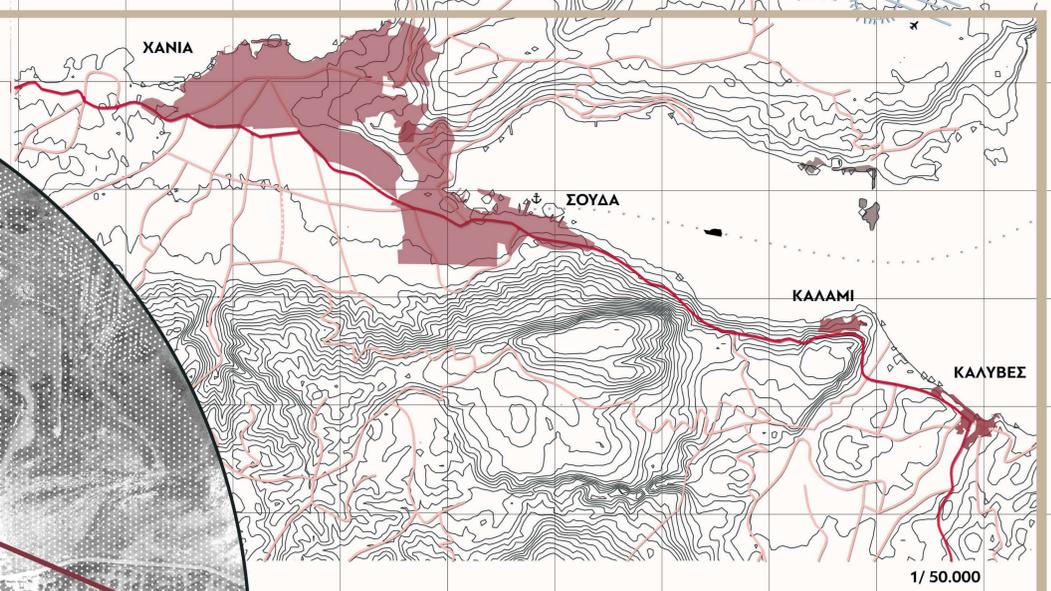
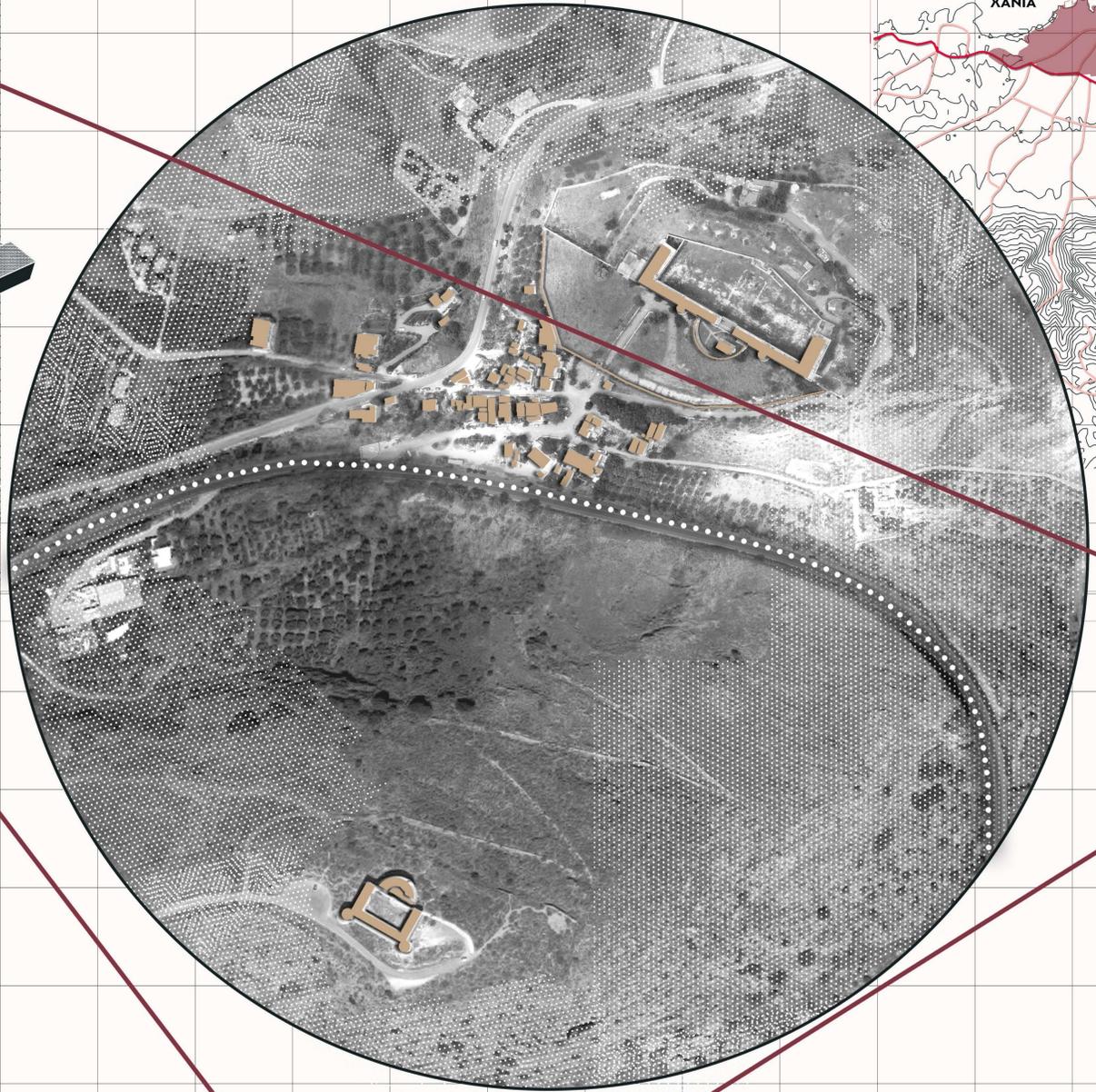
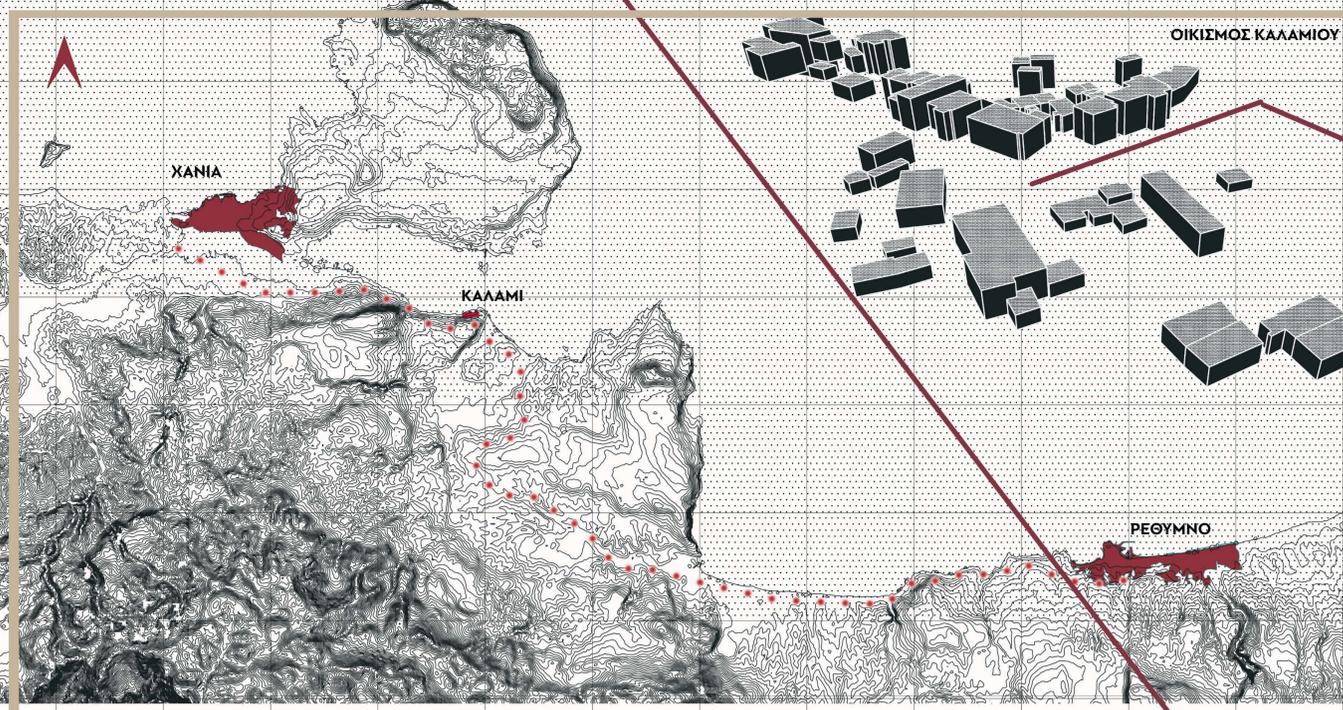
επίβλεψη: Σκουτέλης Νικόλαος

Διπλωματική Εργασία:

**ο οικισμός Καλάμι και το
φρούριο Ιτζεδίν
επαναδιαπραγμάτευση δημόσιου
οριακού χώρου**

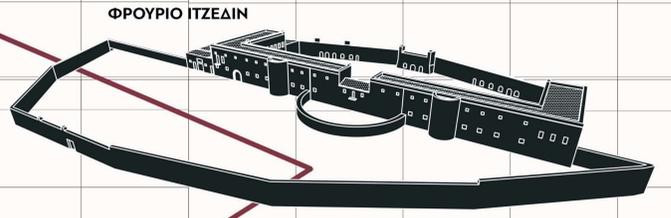

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ο οικισμός Καλάμι βρίσκεται 15 κλμ ανατολικά των Χανίων και 45 κλμ δυτικά του Ρεθύμνο, στις νότιες ακτές του μεγάλου κόλπου της Σούδας και κοντά στο χωριό Μεγάλα Χωράφια. Έχει απεριόριστη θέα προς τον κόλπο και το φρούριο της Σούδας, ενώ βρίσκεται πολύ κοντά στην αρχαία Απτέρα και στα Οθωμανικά φρούρια Ιτζεδίν.

Από το 1646, πριν την πρόελαση του κυρίου σώματος του οθωμανικού στρατού, οι Οθωμανοί προσπάθησαν να κυριεύσουν το φρούριο της νησίδας της Σούδας για να αποκτήσουν τον έλεγχο του λιμανιού. Το Καλάμι ήταν μία από τις πρώτες θέσεις που εγκαταστάθηκαν οι οθωμανικές πυροβολαρχίες.

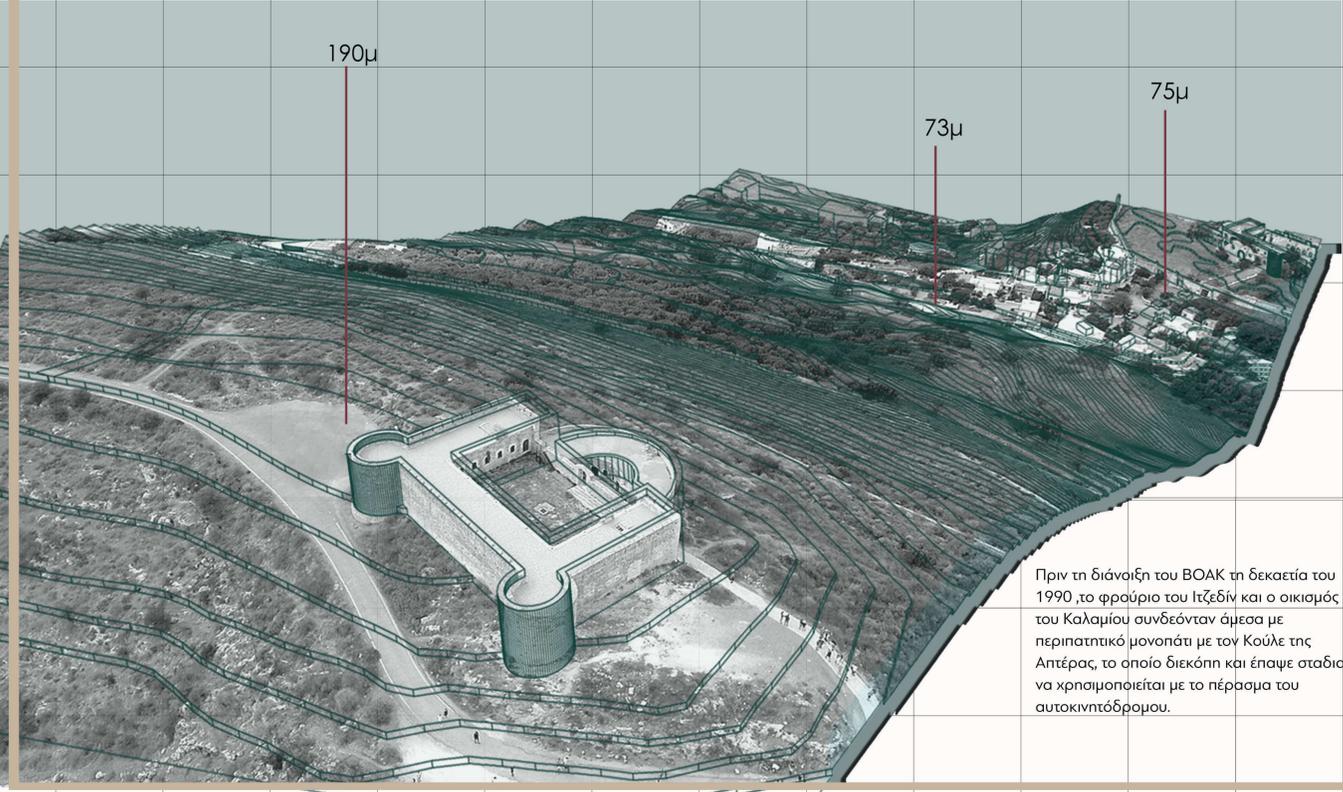

Το φρούριο Ιτζεδίν, αλλάζοντας χρήσεις, λειτουργούσε συνεχόμενα από την κατασκευή του τον 19ο αιώνα (άρχισε να κτίζεται το 1871 και ολοκληρώθηκε το 1875) μέχρι που εγκαταλείφτηκε από το Πολεμικό Ναυτικό, στο οποίο άνηκε τα τελευταία χρόνια, ως τον Ιανουάριο του 2006. Ο ψηλός εξωτερικός μαγρότοιχος που οριοθετεί την νότια και την μισή ανατολικά και δυτική πλευρά των φυλακών καθώς και η διαμόρφωση του εσωτερικού αύλειου χώρου έγιναν το 1904.

Την περίοδο της Γερμανικής κατοχής (1941-1944) καθώς και τα πρώτα χρόνια του εμφυλίου η φυλακή σταμάτησε να λειτουργεί εξαιτίας της έντονης δραστηριότητας που είχε αναπτύξει ο Δημοκρατικός Στρατός στο νομό. Οι Γερμανοί είχαν μετατρέψει το χώρο σε στρατιωτική βάση. Οι τελευταίοι πολιτικοί κρατούμενοι απολύθηκαν από το Ιτζεδίν τον Ιούνιο του 1964. Η φυλακή συνέχισε να λειτουργεί μέχρι αρχές της δεκαετίας του '70 όπου και έκλεισε οριστικά.

Το φρούριο και ο περιβάλλον χώρος την περίοδο της Τουρκοκρατίας

Πριν τη διάνοιξη του ΒΟΑΚ τη δεκαετία του 1990, το φρούριο του Ιτζεδίν και ο οικισμός του Καλαμιού συνδεόταν άμεσα με περιπατητικό μονοπάτι με τον Κούλε της Απτέρας, το οποίο διεκόπη και έπαψε σταδιακά να χρησιμοποιείται με το πέρασμα του αυτοκινητόδρομου.

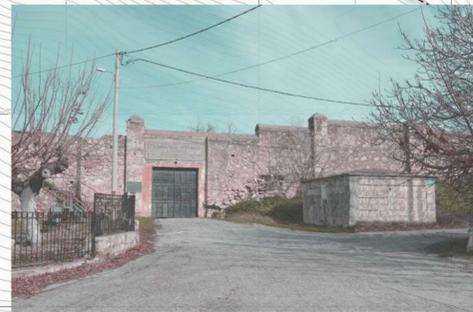

ΚΟΥΛΕΣ ΑΠΤΕΡΑΣ

Το φρούριο της Απτέρας κτίστηκε από τους Οθωμανούς μετά την Επανάσταση του 1866, στο πλαίσιο ενός προγράμματος για τη σύνδεση της Κρήτης με ένα δίκτυο από οχυρωματικά έργα, πύργους και φρούρια. Βρισκόταν στη θέση Παλαιόκαστρο, στα ερείπια της Αρχαίας Απτέρας, κοντά στο χωριό Καλάμι και επικοινωνούσε με τα φρούρια της Σούδας, του Ιτζεδίν και τους κούλεδες των Καλυβών και του Νιου Χωριού.

Αποτελούσε το μεγαλύτερο φρουριακό συγκρότημα της εποχής του σε σχήμα Π και αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα φρουριακής αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα.

Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΑΛΑΜΙΟΥ

Το Καλάμι είναι μικρός πεδινός οικισμός στη βόρεια πλευρά του ΒΟΑΚ, κάτω από τα Άπτερα, στην είσοδο του κόλπου της Σούδας. Ο οικισμός χαρακτηρίζεται από το τουρκικό οχυρό Ιτζεδίν, το οποίο αποτελεί και το βορειοανατολικό όριο του οικιστικού ιστού, που αναπτύσσεται κυρίως μεταξύ του ΒΟΑΚ, της παλιάς εθνικής οδού που ενώνει τον ΒΟΑΚ με τις Καλύβες και του Ιτζεδίν.

Το τμήμα αυτό, μαζί με μικρά θύλακα στη δυτική πλευρά της παλιάς εθνικής οδού, αποτελεί τον κυρίως οικισμό που έχει σχετικά συνεκτικό οικιστικό ιστό και περιλαμβάνει κυρίως αμιγή κατοικία και κάποιες ταβέρνες- αναψυκτήρια.

Μέσα στον οικισμό δεν υπάρχουν κοινόχρηστες- κοινωφελείς χρήσεις. Ο οικισμός φαίνεται να έχει προοπτικές περαιτέρω οικιστικής ανάπτυξης δεδομένης της εύκολης πρόσβασης στον ΒΟΑΚ αλλά και στην κοντινή παραλία του Καλαμίου. Σημειώνεται επίσης ότι η παρατηρούμενη πύκνωση του οικιστικού ιστού γύρω από το φρούριο, ενδέχεται να δημιουργήσει προβλήματα ασυμβατότητας χρήσεων στην προοπτική ανάδειξης- αξιοποίησης του φρουρίου.

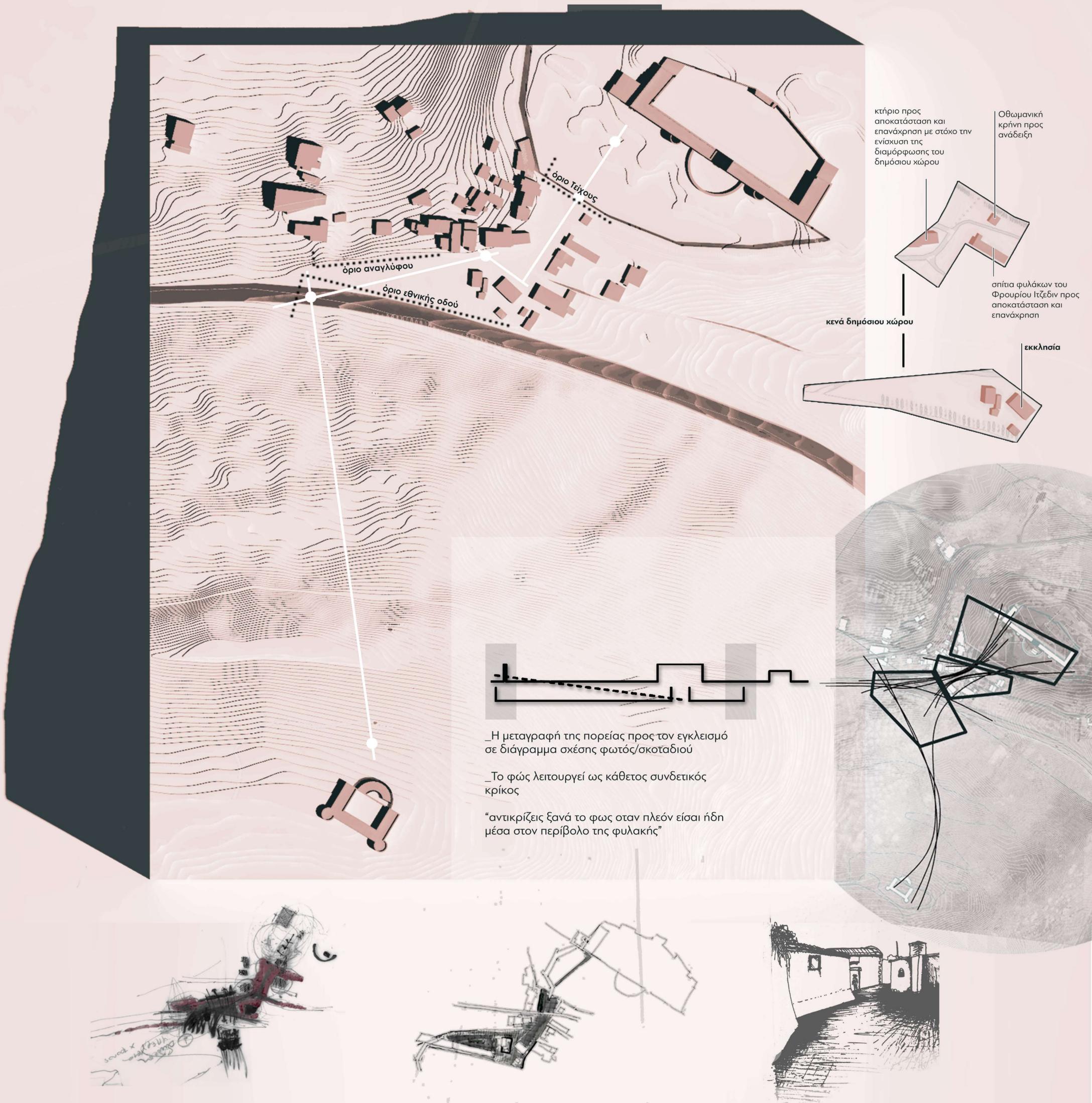
ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ (Γ.Π.Σ.) ΔΗΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΩΝ ΔΗΜΩΝ, 2015, ΔΗΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ

στόχος σύνθεσης
σύνδεση Οθωμανικών Φρουρίων

(φυλακές Ιτζεδίν-κούλες Απτέρας)
 για τη σύνδεση αυτή απαραίτητο κρίθηκε να ξεπεραστούν δύο βασικά όρια: αυτό της εθνικής οδού και αυτό του τείχους του Φρουρίου Ιτζεδίν.

η επίλυση επιτυγχάνεται με τη δημιουργία υπέργειας σύνδεσης (πεζογέφυρα) και τη διάνοιξη περάσματος στο τείχος ώστε να διατηρηθεί ανέπαφη η πύλη.

η ιστορική αξία του Φρουρίου καθορίζει την ποιότητα και την αίσθηση που επιδιώκεται στο υπόσκαφο μουσείο, το οποίο συνδέει τον δημόσιο χώρο με τη φυλακή.
 [σχέση φωτός-σκοταδιού / ελευθερίας-εγκλεισμού]

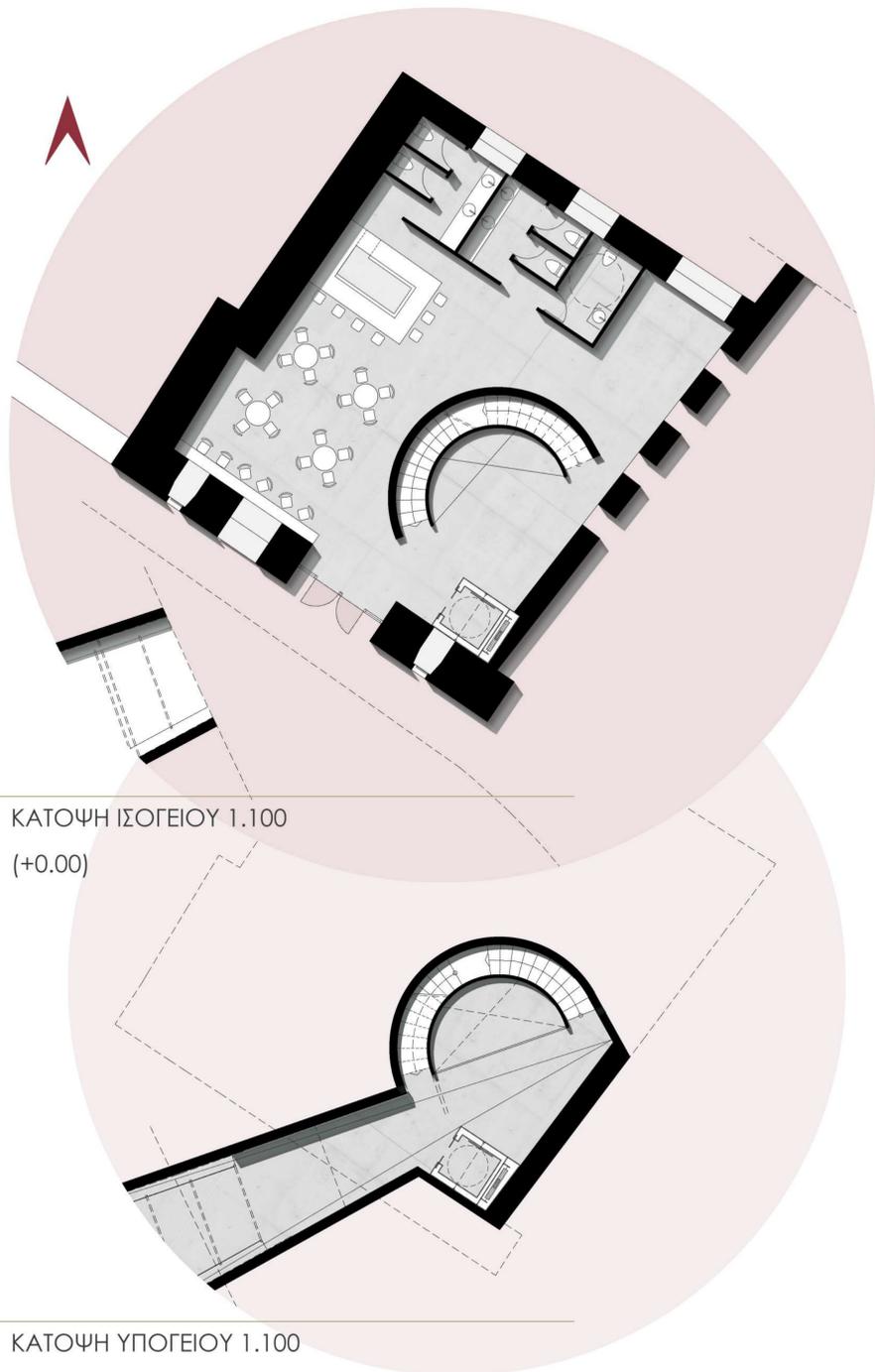
Η μεταγραφή της πορείας προς τον εγκλεισμό σε διάγραμμα σχέσης φωτός/σκοταδιού

Το φως λειτουργεί ως κάθετος συνδετικός κρίκος

“αντικρίζεις ξανά το φως όταν πλέον είσαι ήδη μέσα στον περίβολο της φυλακής”

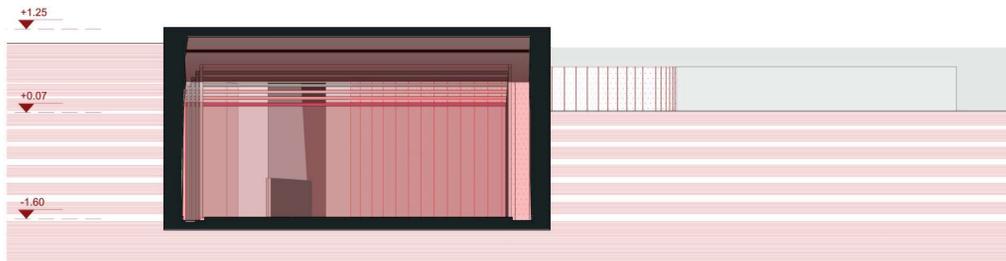

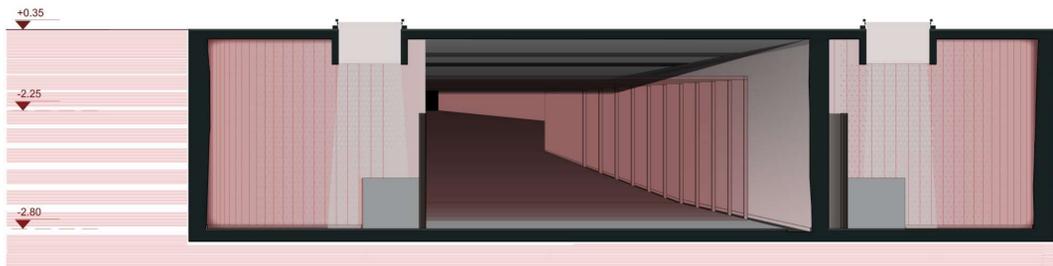
ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΟΥ ΤΕΙΧΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΥΛΗ-ΕΙΣΟΔΟ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ 1.200

Στόχος της επέμβασης είναι η αμεσότερη επαφή και επικοινωνία του Φρουρίου Ιτζεδίν με τον δημόσιο χώρο και τον οικισμό του Καλαμίου συνολικότερα, ώστε να ξεπεραστεί το "απροσπέλαστο" όριο του τείχους.

Σύμφωνα με το κείμενο του Alois Riegl, η Μοντέρνα λατρεία των μνημείων, το τείχος των φυλακών (χτισμένο το 1904) χαρακτηρίζεται από αξία του συνόλου του Φρουρίου, επομένως η διάνοιξη της πύλης δεν αλλοιώνει και δεν επηρεάζει το σύνολο αυτό.

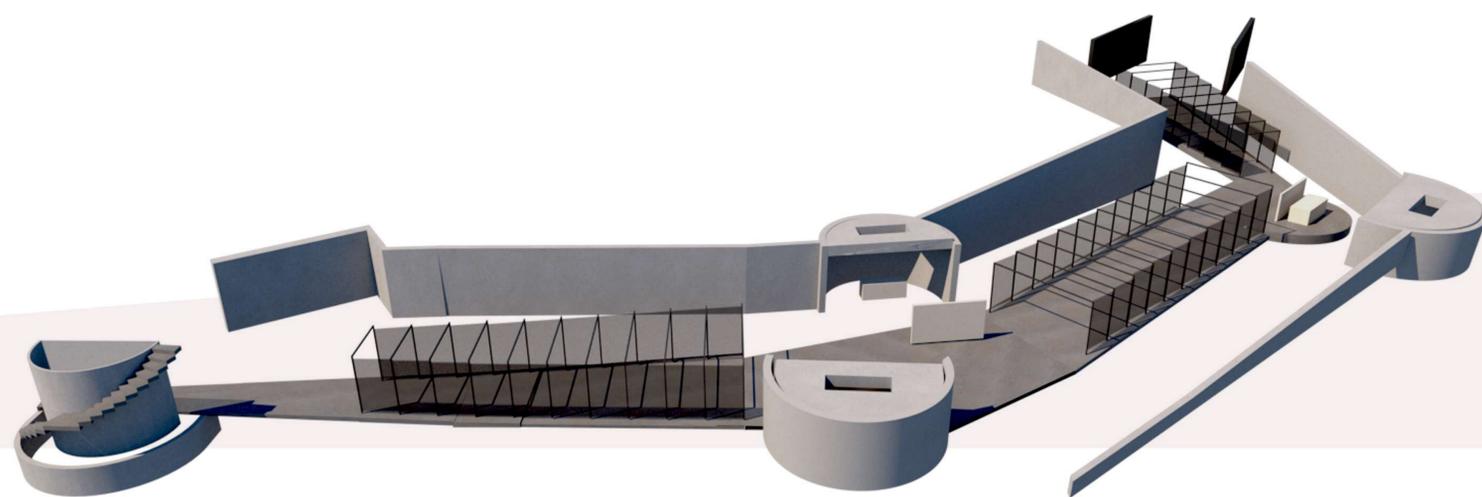
ΤΟΜΗ Β'Β 1.50

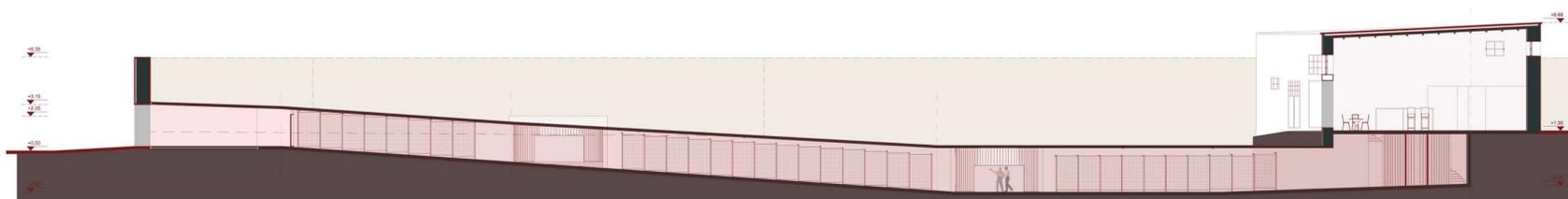
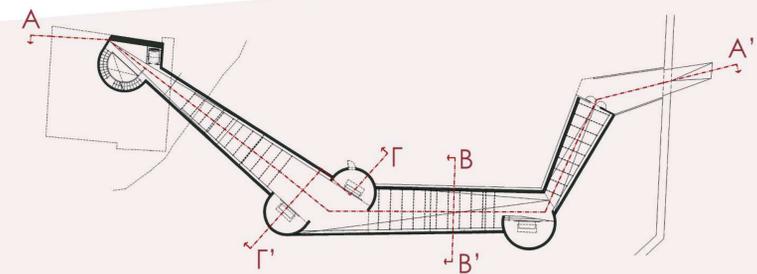
ΤΟΜΗ Γ'Γ 1.50

Στο υπόσκαφο μουσείο επιδειώκεται η αίσθηση του εγκλεισμού, παράλληλα με την αφηγηματική ιστορική διαδρομή, δημιουργώντας ένα στάδιο προετοιμασίας πριν την είσοδο στις φυλακές. Παράλληλα, η καθολικότητα της αποκλειστικής εισόδου ανατρέπεται, ενώ η πρωτεύουσα πύλη παραμένει ανέπαφη.

Η απόληξη του μουσείου οδηγεί σε ένα μεταβατικό- βοηθητικό χώρο, διαμορφωμένο για να εξυπηρετεί τις ανάγκες των επισκεπτών. Το κτίσμα αυτό που χρονολογείται την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και αποτελούσε πρώην αποθήκη και οπλοστάσιο όταν το Φρούριο βρισκόταν υπό γερμανική κατοχή, αποκαθίσταται ώστε να παίξει το ρόλο του συνδετικού κρίκου ανάμεσα στις φυλακές και το μουσείο.

ΑΞΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

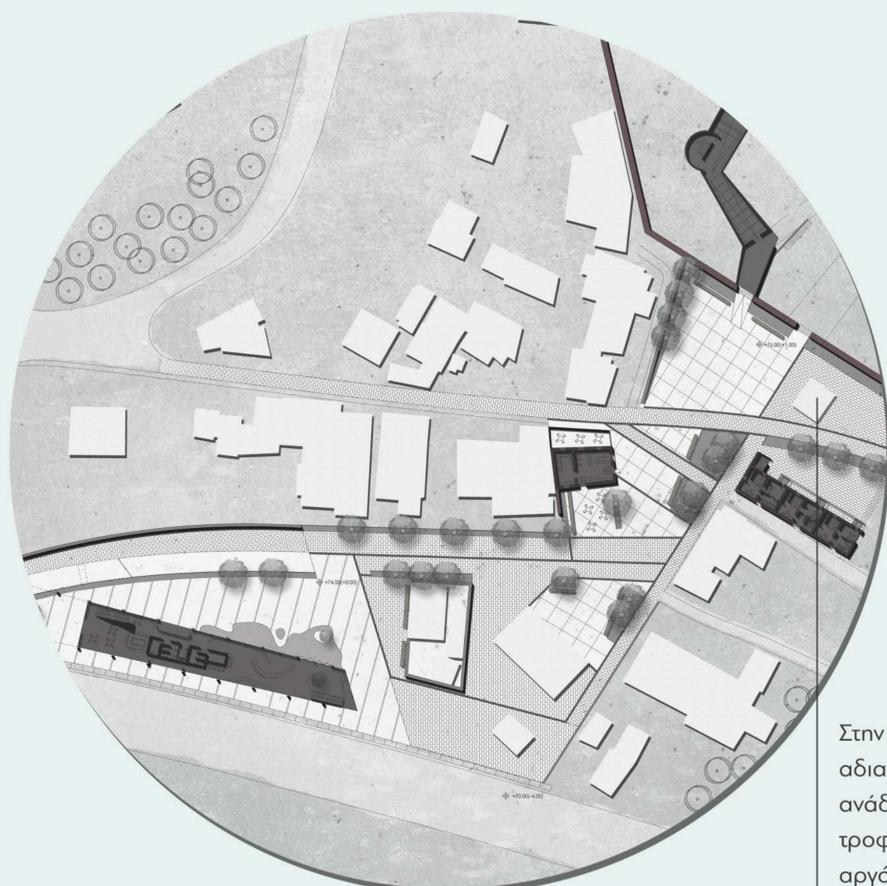

ΤΟΜΗ Α'Α 1.200

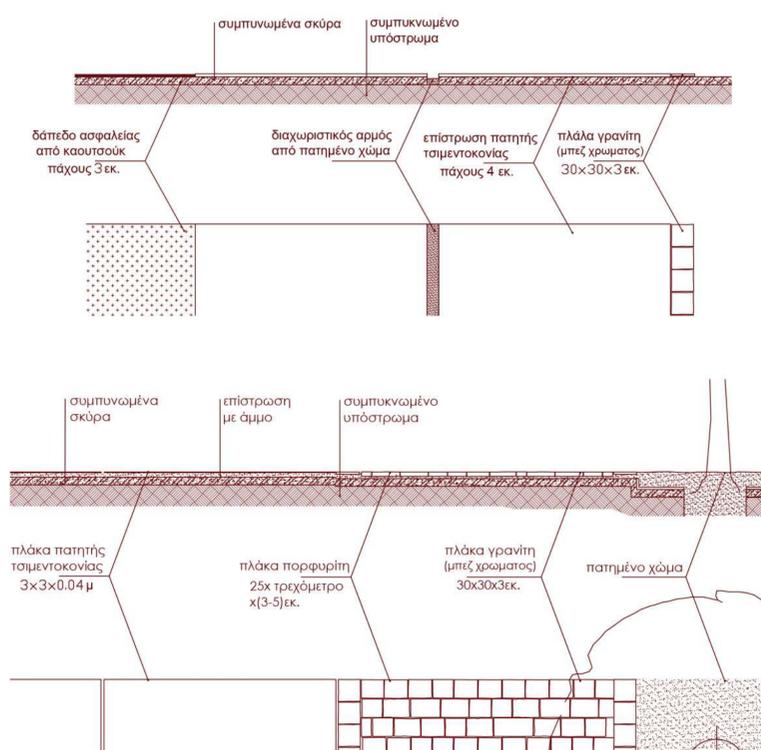

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΠΕΜΒΑΣΗ

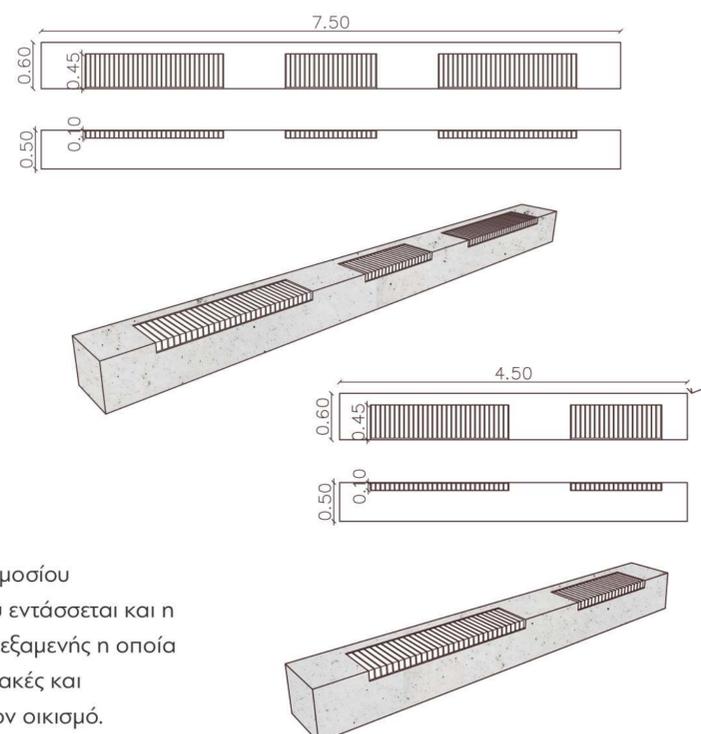

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΕΜΒΑΣΗ
(από MASTERPLAN 1.250)

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΠΛΑΚΩΣΤΡΩΣΕΩΝ 1.50

ΚΑΘΙΣΜΑΤΑ ΑΣΤΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ 1.50 (Σκυρόδεμα με εμφανή αδρανή, επεξεργασία αμμοβολής και ξύλο)

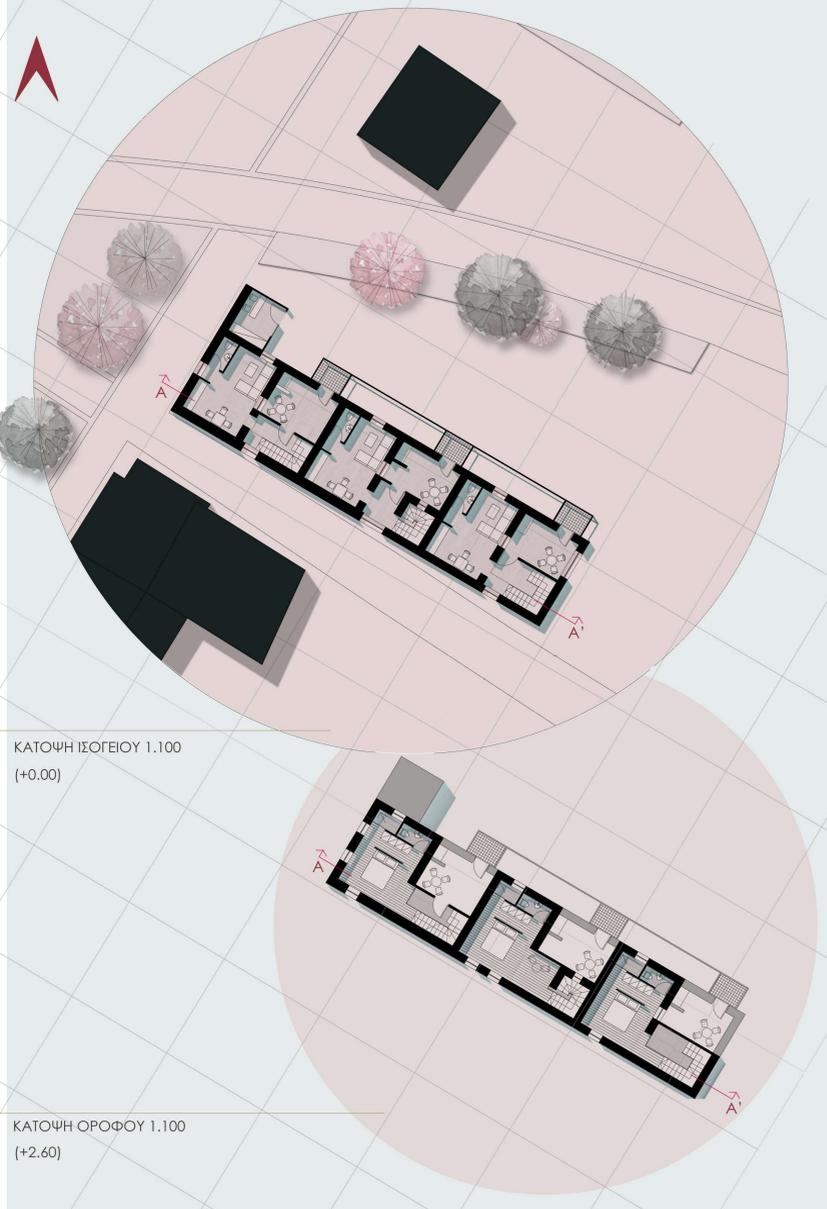
Στην ανάπλαση του δημόσιου αδιαμόρφωτου χώρου εντάσσεται και η ανάδειξη της κρήνης-δεξαμενής η οποία τροφοδοτούσε τις φυλακές και αργότερα ολόκληρο τον οικισμό. Για την κατασκευή της μας πληροφορεί η σκαλισμένη επιγραφή που υπάρχει ακόμα στη δεξαμενή: "ΕΠΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΣΟΥΛΤΑΝ ΧΑΜΙΤ ΟΙΚΟΔΟΜΗΘΗ ΥΠΟ ΓΕΩΡΓΑΡΑΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ ΕΤΕΙ 1884 ΜΗΝΙ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ".

Είναι ένα περίοπτο λιθόκτιστο κτίσμα και βρίσκεται λίγα μέτρα νοτιοανατολικά από την κύρια είσοδο του φρουρίου Ιτζεδίν.

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΩΝ ΛΙΘΙΝΩΝ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ ΠΡΩΗΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ ΦΥΛΑΚΩΝ ΜΕ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΧΡΗΣΗ ΞΕΝΩΝΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ 1.100 (+0.00)

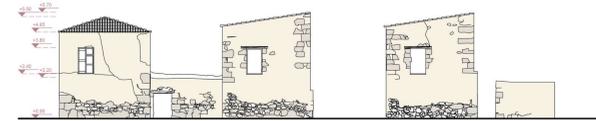
ΚΑΤΟΨΗ ΟΡΟΦΟΥ 1.100 (+2.60)

Στόχος της αποκατάστασης και επανάχρησης του κτιρίου, αποτελεί η διατήρηση της μορφής και της τυπολογίας του. Ως εκ τούτου, συντηρείται το υφιστάμενο κέλυφος, ενώ ενισχύεται ο φέρων οργανισμός και γίνονται προσθήκες τοίχων με στόχο τη συμπλήρωση κενών για τη δημιουργία τριών αυτοτελών κατοικιών φιλοξενίας.

Προστίθενται κλίμακες μεταλλικής κατασκευής σε κάθε μία κατοικία σχηματίζοντας δύο επίπεδα κίνησης, ενώ τέλος αντικαθίστανται οι σφραγίδες με νέες, ίδιας φοράς και κλίσης.

ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΦΥΛΑΚΩΝ ΤΟΥ ΦΡΟΥΡΙΟΥ ΙΤΣΕΔΙΝ

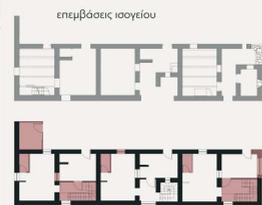
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ 1.200

ΤΟΜΗ Α'Α 1.200

επεμβάσεις ισογείου

επεμβάσεις ορόφου

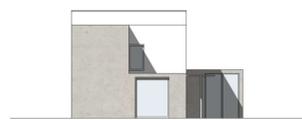
...είδος κοινωνικής κατοικίας του 1900
κτισμένες το 1900, όταν το φρούριο λειτουργούσε σαν φυλακή και στεγάζε τους φύλακες

...σύμφωνα με το κείμενο του Alois Riegl, η Μοντέρνα λατρεία των μνημείων, το κτίριο αποτελεί 'αθέλητη προσθήκη' στο υπάρχον μνημείο (φρούριο Ιτζεδίν)

...λόγω των εκτεταμένων φθορών προτείνεται η πλήρης αποκατάσταση του

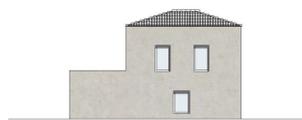
ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ 1.100

ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ 1.100

ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ 1.100

ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ 1.100

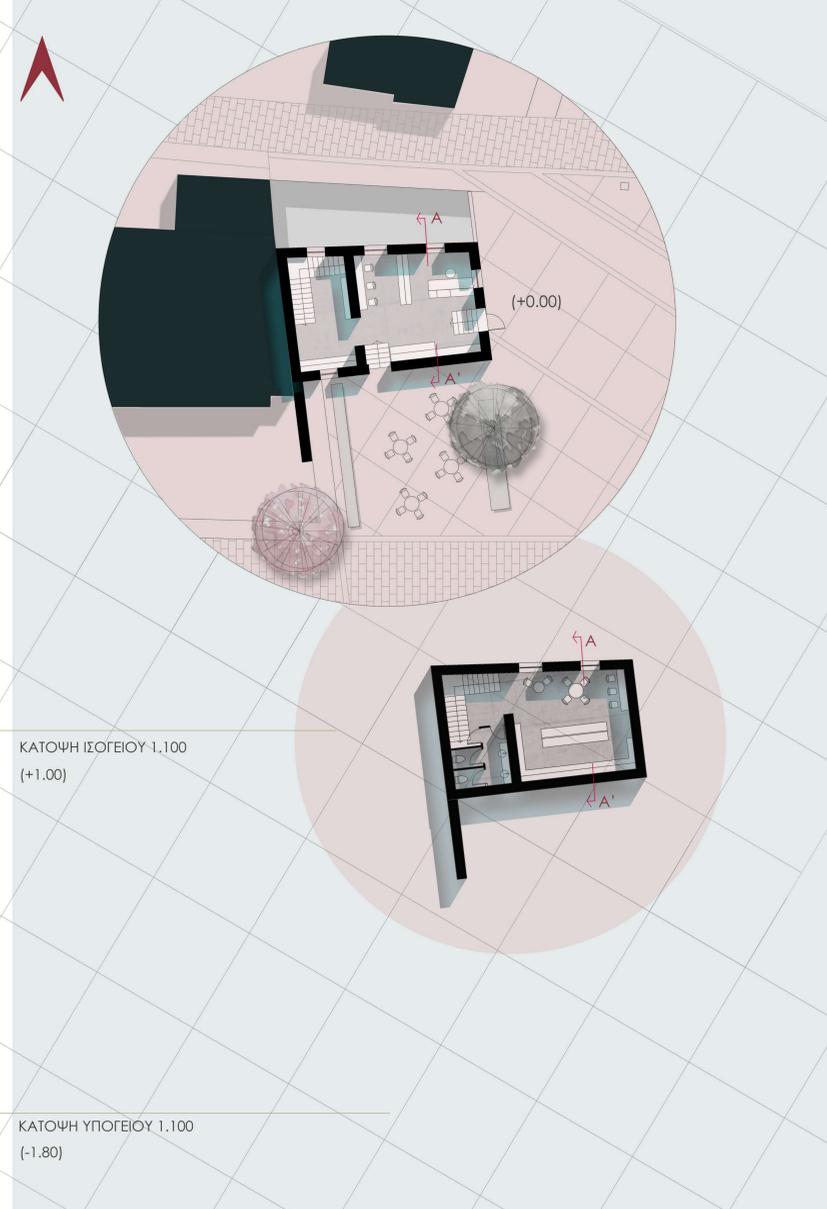
Στο κέλυφος γίνεται αποκατάσταση των φθορών (κονιάματος και επικρίσματος), προστίθεται θερμομόνωση και σοβάς εσωτερικά και εξωτερικά της τοικοποιείας.

Το δάπεδο του ισογείου επενδύεται με πλάκες πατητής ταιμεντοκονίας, ενώ το πάτωμα του ορόφου είναι ξύλινης κατασκευής με επένδυση ξύλου στην τελική επίστρωση.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΜΗ

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΛΙΘΙΝΟΥ ΚΤΙΣΜΑΤΟΣ ΠΡΩΗΝ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ

ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ 1.100 (+1.00)

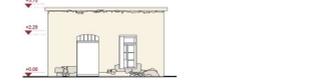
ΚΑΤΟΨΗ ΥΠΟΓΕΙΟΥ 1.100 (-1.80)

Στόχος της αποκατάστασης και επανάχρησης του κτιρίου, αποτελεί η διατήρηση της μορφής και της τυπολογίας του. Ως εκ τούτου, συντηρείται το υφιστάμενο κέλυφος, ενώ ενισχύεται ο φέρων οργανισμός. Αφαιρείται εξωτερικό τοίχειο με στόχο τη δημιουργία υπαίθριου χώρου με πρόσβαση από το επίπεδο του υπογείου και προστίθενται δύο κλίμακες στις αντίστοιχες εισόδους με στόχο την επίλυση των υψομετρικών διαφορών που προκύπτουν.

Στο κέλυφος γίνεται αποκατάσταση των φθορών (κονιάματος και επικρίσματος), προστίθεται θερμομόνωση και σοβάς εσωτερικά και εξωτερικά της τοικοποιείας. Η εσωτερική κλίμακα είναι ξύλινης κατασκευής και τα δάπεδα και των δύο επιπέδων επενδύονται με πλάκες πατητής ταιμεντοκονίας.

ΚΑΤΟΙΚΙΑ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ

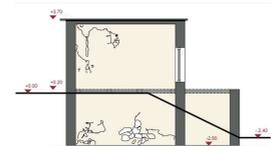
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ 1.200

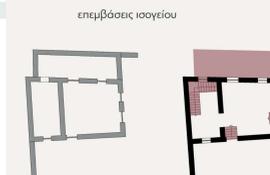
ΒΟΡΕΙΑ ΟΨΗ 1.200

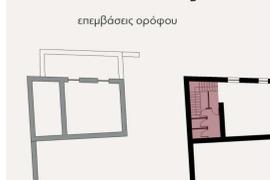
ΝΟΤΙΑ ΟΨΗ 1.200

ΤΟΜΗ Α'Α 1.200

επεμβάσεις ισογείου

επεμβάσεις ορόφου

...είδος μεταπολεμικής κατοικίας
...κτισμένη περί το 1950 και αποτελεί μέρος του ευρύτερου οικιστικού ιστού της περιόδου

...σύμφωνα με το κείμενο του Alois Riegl, η Μοντέρνα λατρεία των μνημείων, το κτίριο χαρακτηρίζεται από αξία του συνόλου του οικισμού στον οποίο ανήκει ο οποίος διαμορφώθηκε γύρω από το φρούριο

...λόγω των εκτεταμένων φθορών προτείνεται η πλήρης αποκατάσταση του

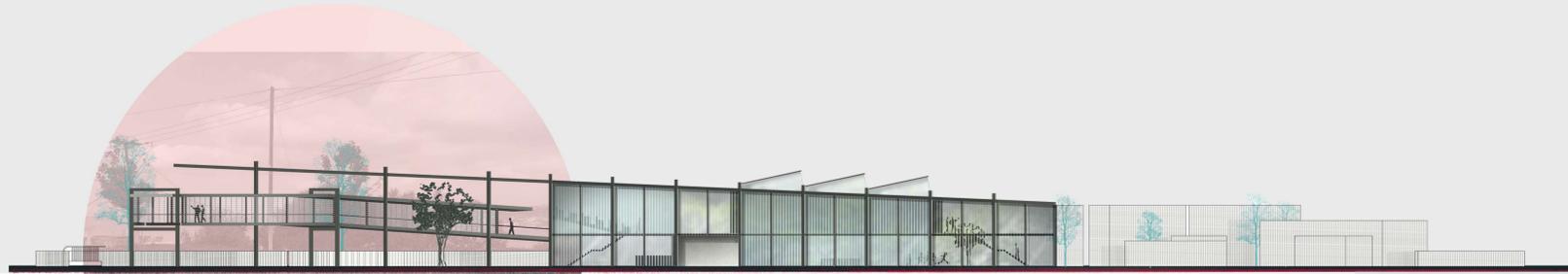
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ 1.200

ΝΟΤΙΑ ΟΨΗ 1.200

ΒΟΡΕΙΑ ΟΨΗ 1.200

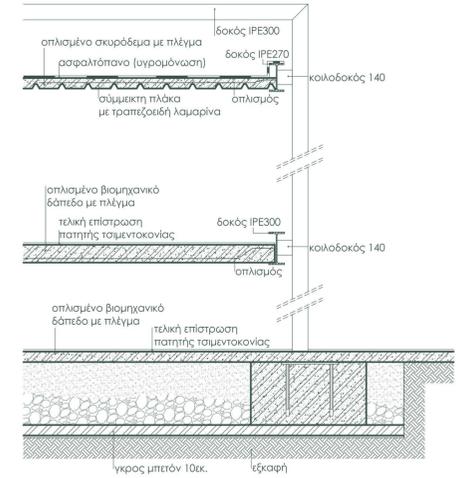
ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΜΗ

ΝΟΤΙΑ ΟΨΗ 1.200

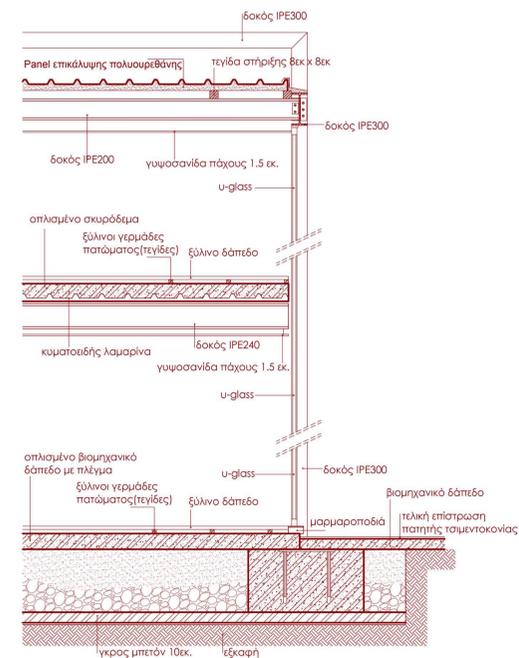
ΤΟΜΗ Β'Β 1.100

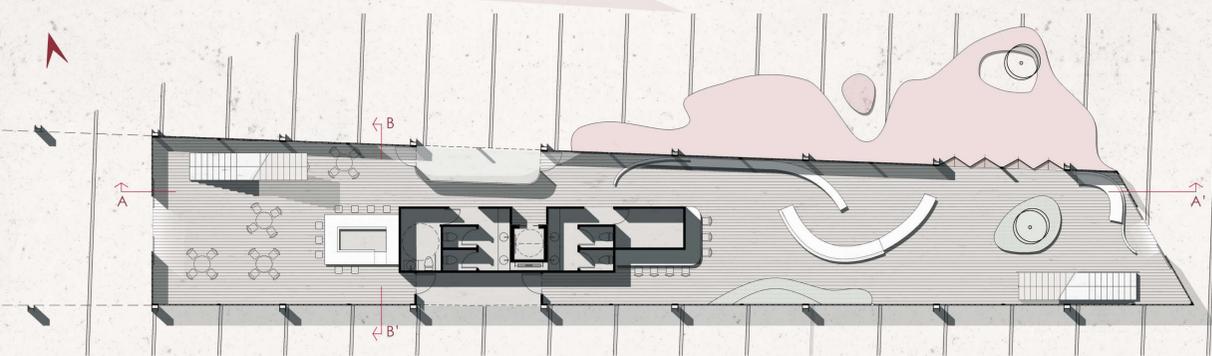
ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΠΕΖΟΓΕΦΥΡΑΣ 1.20

ΤΟΜΗ Α'Α 1.200

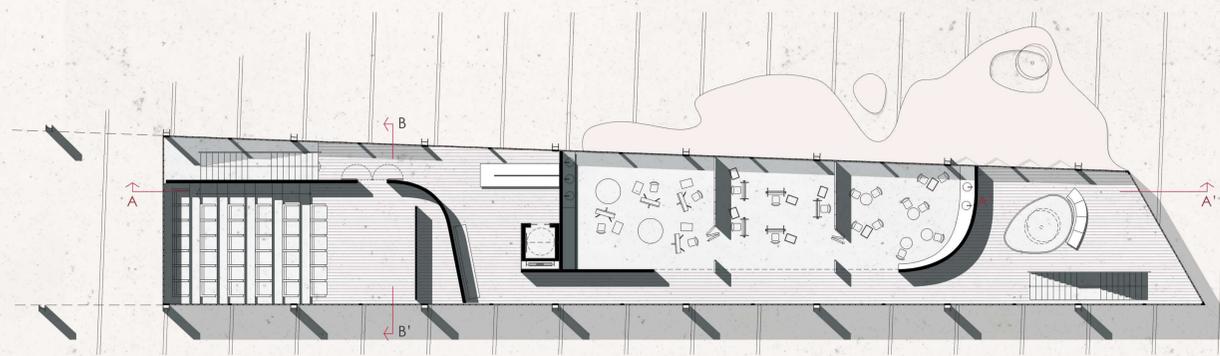

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑ ΜΕΤΑΛΛΙΚΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ 1.20

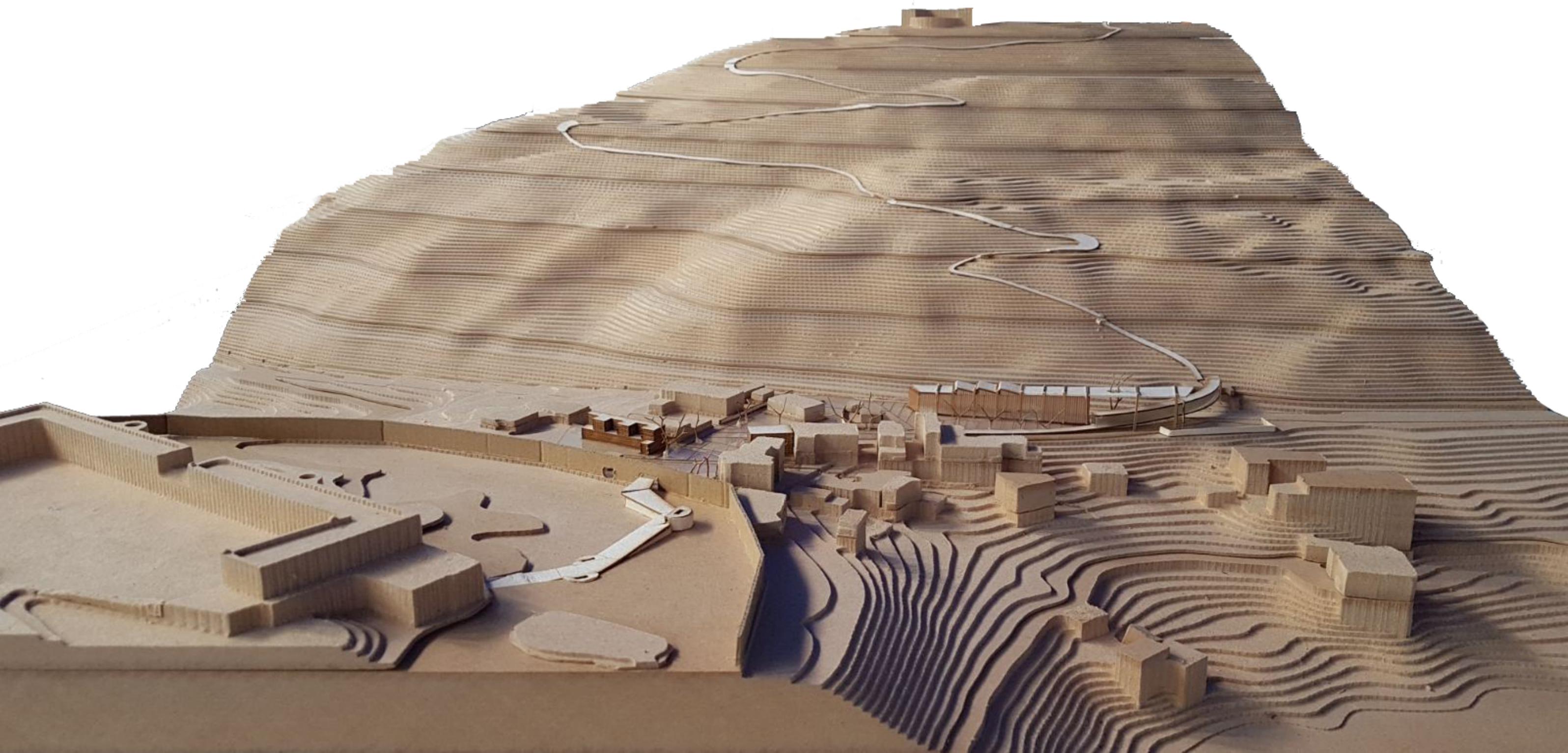
ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ 1.100 (+0.00)

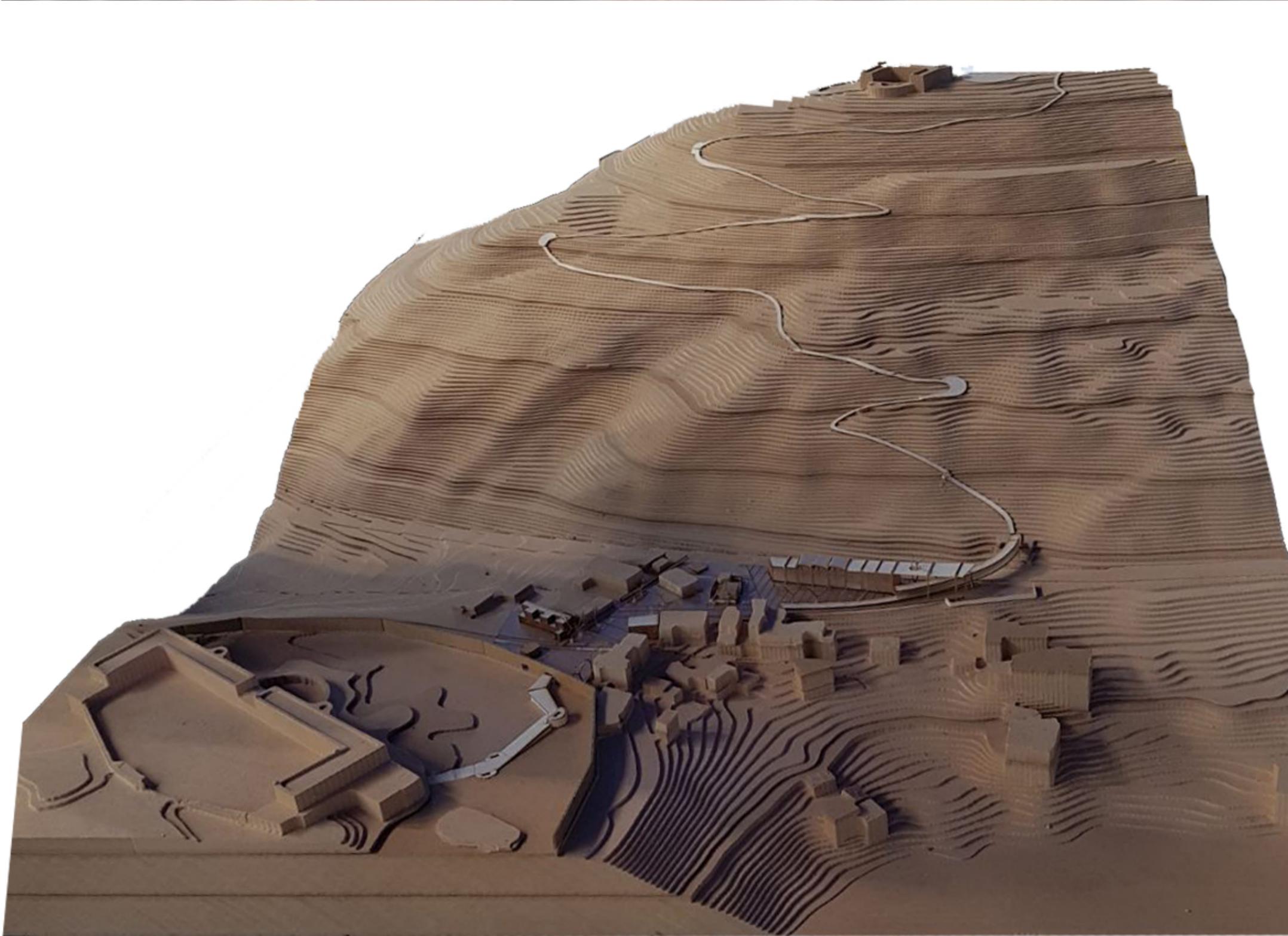
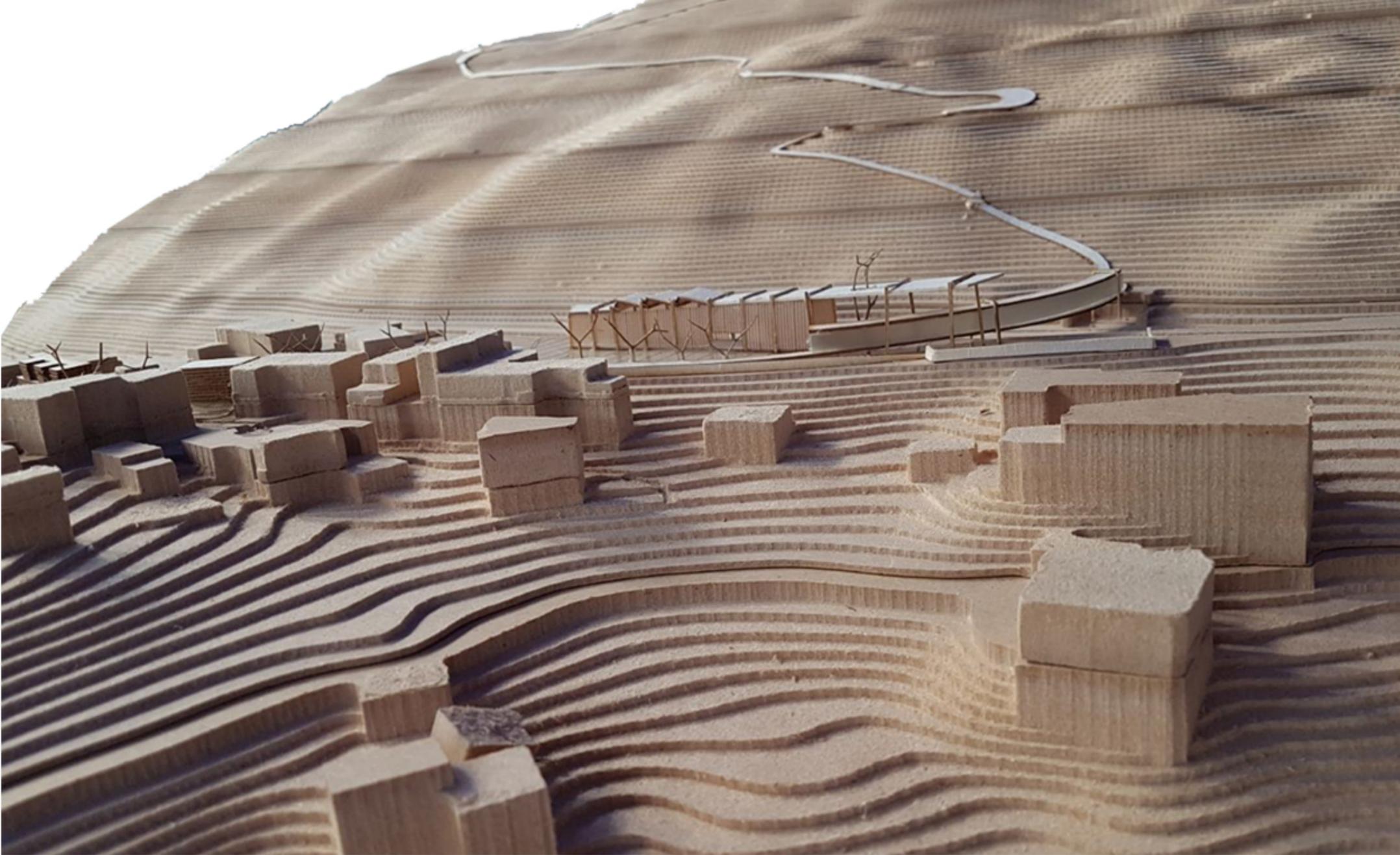
Το επίπεδο του ισόγειου αποτελείται ανατολικά από ένα χώρο απασχόλησης παιδιών σε άμεση σύνδεση με ειδική εξωτερική διαμόρφωση και δυτικά από αναψυκτήριο. Στον ενδιάμεσο χώρο τοποθετούνται οι βοηθητικές λειτουργίες.

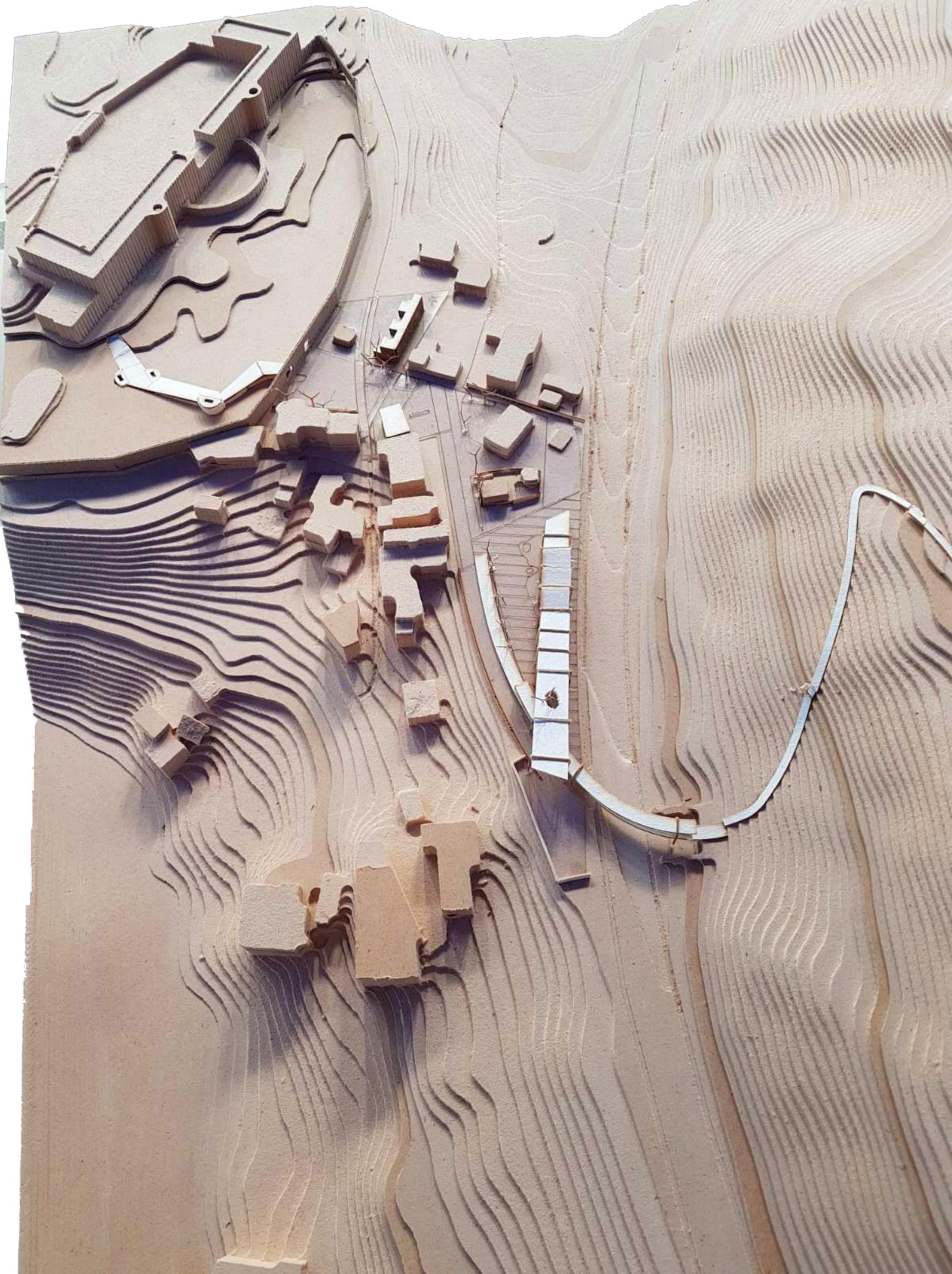

ΚΑΤΟΨΗ ΟΡΟΦΟΥ 1.100 (+3.20)

Το επίπεδο του ορόφου φιλοξενεί εργαστήρια ενηλίκων και παιδιών και αμφιθέατρο. Η πρόσβαση εξυπηρετείται από δύο κλίμακες καθώς και ανελκυστήρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

_Riegl Alois, *Η μοντέρνα λατρεία των μνημείων. Ο χαρακτήρας και οι αρχές της Έννοιας την τέχνης τον 20ό αιώνα*, επιμέλεια Παναγιώτη Πούλου, Αθήνα, 2006, σ. 25-95

_Κλάδου- Μπλέτσα Αιμιλία, *Τα Χανιά έξω από τα τείχη*, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 1998

_Κωτσάκη Αμαλία, Μάρθα Λουκία, Παπαγιαννοπούλου Δέσποινα, *ΚΡΗΤΗ 1913- 2013, Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία μετά την Ένωση*, Πνευματικό Κέντρο Χανίων, Μάιος 2014

_Αναθεώρηση και επέκταση γενικού πολεοδομικού σχεδίου Δήμου Χανίων και περιαστικών δήμων (ΓΠΣ), Δήμος Χανίων 2015

_Καβαλλάρη Ελένη, Κασαμπαλή Αμαλία, Διπλωματική Διατριβή Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης: *Φρούριο Ιτζεδίν: έλεγχος δομικής ακεραιότητας, μελέτη αποκατάστασης και πρόταση επανάχρησης του μνημείου*, Πολυτεχνείο Κρήτης, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Π.Μ.Σ. Χώρος, Σχεδιασμός και Δομημένο Περιβάλλον, 2η θεματική ενότητα: Ολοκληρωμένη προστασία ιστορικού δομημένου περιβάλλοντος με προηγμένες τεχνολογίες και υλικά, Νοέμβριος 2017

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

_baluard del princep, Lapeña & Torres

http://arquitectes.coac.net/jamlet/projects/01_publicspace/PS21/index.html

_cap de creus, EMF landscape architecture

<http://www.landezine.com/index.php/2011/03/tudela-club-med-restoration-in-cap-de-creus-by-emf-landscape-architecture/>

<https://www.asla.org/2012awards/365.html>

_castelldefels, Lapeña & Torres

<http://www.landezine.com/index.php/2009/09/walkways-at-castelldefels-castle/>

_ibiza castle renovation, Lapeña & Torres

http://arquitectes.coac.net/jamlet/projects/01_publicspace/PS10/index.html

_igualada cemetery, Enric Miralles & Estudio Carme Pinos

<https://www.archdaily.com/103839/ad-classics-igualada-cemetery-enric-miralles/5037f88d28ba0d599b00070f-ad-classics-igualada-cemetery-enric-miralles-image>

_public park and museum project, Lapeña & Torres

http://arquitectes.coac.net/jamlet/projects/01_publicspace/PS05/index.html

_toledo escalator, Lapeña & Torres

<http://www.landezine.com/index.php/2009/08/toledo-escalator/>

_works along the city walls, mallorca, Lapeña & Torres

http://arquitectes.coac.net/jamlet/projects/01_publicspace/PS11/index.html